

Թ Ա Տ Ր Ո Ն

Բ Ա Ր Ե Կ Ա Մ Մ Ա Ն Կ Ա Ն Ց

ԱՅՏՈՒԾՈՅ

1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1876.

ԹԻԻ 47

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԲԱՐԱՑԻՈՅ Ա-
պուխալիլ թա-
գաւորին օրով
մեծ պատե-
րազմ մը եղաւ
երկու գրացի
թագաւորու-
թեանց մէջ:

Այս պատե-
րազմին մէջ Ա-
պուխալիլ լնդ-
հանուր զօրա-

պետութեան պաշտօնը կը
վարէր, թէև ծեր էր,
բայց փորձառութեամբը
շատ ազէկ կը կառավարէր
իրեն զօրքը:

Պատերազմին առաջին

քանի մ'օրերը միշտ թշնամոյն յաղթեց՝
որ խառն բաղմունքեամբ իր երկիրը ոտ-
նակիս ընել կոպառնար:

Այս միջոցին ծովեզերքն այն աստիճան
հսկողութեան գրուեցաւ՝ որ նաւամատոյ-
ցը հասնող վաճառական օտար նաւերը
բռնութեամբ նաւահանգիստ տանելով
նաւատարները, նաւապետը և վաճառակա-
նը կը բանտարկէին:

Այս բռնութեան սուխթ տուած էր քանի
մը օր առաջ իբր վաճառական նաւ նաւա-
հանգիստ հասնող նաւու մը մէջ գտնուած
երկու հարիւր թշնամեաց քաղաքին մէջ

Աղաքեց գինուորներուն որ զոնե աղօթելու ժամանակ շնորհեն

հանած խառնութիւնն ու արիւնհեղու-
թիւնը, որ թէև երկու օրուան մէջ
ամէնքն ալ սպաննուեցան՝ բայց և այնպէս
քաղաքին մէջ ամենուրեք օրով մէջ վախ
ձգեցին:

Ուստի ալ անկէ վերջը եկած նաւերը
կը քննէին և նաւուն մէջ գտնուողներն
իբրև թշնամի առանց խառնութեան կը
բանտարկէին:

Պատերազմը ամիս ու կէսուն մէջ լմն-
ցաւ և յաղթութիւնը Ապուխալիլ վաստը-
կեցաւ, ու շատ մը երկիրներ գրաւելով
թագաւորութիւնն աւելի մեծցուց:

Կարգը եկաւ հինգ նաւերուն մէջ գլխաւորը բանտարկեալներուն քննութեանը՝ որ թագաւորը ինքն անձամբ պիտի տեսնէր ընդարձակ դաշտի մը վրայ նախարարաց ներկայութեանը և զինուորականաց բաղմութեան առջև։

Հինգ նաւերուն երեքը գորդ (խալը) բերած էին, սրոց տէրերը ազատ թողուեցան որ երթան քաղաքին մէջ ծախեն. թագաւորն ալ իւր պալատին համար ծանր գորդեր գնեց։

Չորրորդ նաւուն նաւապետը հարցաքննութեամբ հասկցուեցաւ որ թշնամիներուն համար ցորեն տանելու եկած էր։ Ուստի ամիս մը բանտարկութեան դատապարտուեցաւ։

Հինգերորդ նաւուն տէրը՝ որ գեղեցիկ և բարձրահասակ երիտասարդ մըն էր, թագաւորին դէմը հանեցին, որ իրեն հեղնութեամբ մը հարցուց՝ «Է՛յ, դուն ինչ բերիր նայինք» — Վեհափառ Տէր, իմ բերած նիւթերս զանազան են, ոսկեղէն, արծաթեղէն, ադամանդ, գոհարեղէն և ըն, և թէ նաւուն մէջ գտնուածները իմ խօսքերս կը հաստատեն։

Այս պատասխանին վրայ՝ առաջին նախարարին սիրտը պղտորելով՝ անմիջապէս պատասխանեց։ «Ձէ, Վեհափառ Տէր, ևս ստուգելի որ այս մարդը մատնիչ մըն է, և թէ իբրեւ վաճառական եկած էր քաղաքը կրակի տալու համար։»

Թագաւորն ու ժողովականները որ Վեղիրին վրայ մեծ համարում ունէին այս խօսքերուն վրայ «Ստակի՛ վտար» պօռացին, ուստի և վաճառականին պատասխանները մտիկ չընելով «Տարէք սա մատնիչը գլխատեցէք» ըսաւ թագաւորը. անմիջապէս երկու զինուորք վաճառականին ձեռքերը շղթայի վարներով քիչ մը հեռուն ծառի մը տակ տարին ու ծունդի վրայ կեցուցին որ գլուխը կտրեն։

Երբոր զինուորները դաշայններնին բա-

նալով գլուխը պիտի կտրէին, վաճառականը «Աստուծոյ սիրուն համար ըլլայ, թողուցէք որ դոնէ վերջին անգամ առաջի Աստուծոյ աղօթք մը ընեմ և այնպէս զիս մեռցուցէք։»

Ասոր վրայ զինուորները կանկ առին և թողուցին որ երիտասարդ վաճառականը իւր վերջին աղօթքն ընէ։

Վաճառականը սկսաւ բարձր ձայնով այնպէս աղօթել. «Ով Տէր Աստուած, այն նախարարը որ միայն շահախնդրութեան համար զիս իբրեւ վատ մատնիչ ամբաստանեց՝ ներէ իրեն, և մի մեղք համարիր, նոյնպէս նաև այն բարի թագաւորին՝ որ իր վէղիրը բարի և արդար մարդ մը կարծելով՝ անոր խօսքին հաւատաց ու զիս գլխատելու հրաման տուաւ։

Վեհանձն երիտասարդին այս առաքինական խօսքերէն զինուորները զգածուելով՝ սկսան իրարու երես նայիլ։

— Նաև, շարունակեց վաճառականը, այս անմեղ զինուորներուն ալ թողութիւն և անիշաչարութիւն կը մաղթեմ, որոնք միայն պատուէր մը կատարելու համար զիս գլխատելու մեղադարաւ պաշտօնը պիտի կատարեն, ամենուն համար ալ ներողութիւն կը խնդրեմ, Աստուած իմ ամէն։»

Զինուորները այս վերջի ըսածներէն աւելի տակն ու վրայ ըլլալով, սկսան իրարու հետ փոփոխել երբ վաճառականը իր ընտանեաց և զաւակացը համար կաղօթէր։

Վերջապէս զինուորին մէկը չկրնալով համբերել, «Ես հիմա կերթամ թագաւորին կիմացնեմ եղելութիւնը, դուն հոս կեցի» ըսաւ ու վաղեց գնաց։

Հրապարակը հասնելուն տեսաւ որ թագաւորն ու ժողովականները հոն էին, և միայն վէղիրը բացակայ կը գտնուէր որ այս վաճառականը մոռցած էր. ուստի բացակայութենէն օգուտ քաղելով, (քանզի մեծամեծներն անգամ կը վախնային անկէ) սկսաւ մի ըստ միով թագաւորին պատմել ի՞նչ որ եղաւ։

Այս սրտաշարժ պատմութիւնը լինալուն պէս, թագաւորը հրաման ըրաւ որ առանց ժամանակ անցընելու երթայ այդ վաճառականը իրեն բերէ անվնաս:

Ձինուորը ուրախութեամբ վազեց և իր ընկերին հետ վաճառականը բերաւ թագաւորին ներկայացուց:

Վաճառականին գոյնը նետած և կարծես հիւանդ էր:

— Դուն՝ կերի թէ բարի մարդ մըն ես, ըսէ, նայիմ ի՞նչ գործով եկար հոս, ըսաւ թագաւորը:

«Վեհափառ տէր, ըսաւ վաճառականը, ես՝ ինչպէս քիչ մը առաջ ըսի, զանազան ապրանքներ բերած եմ հոս ծախելու համար, բայց Ձեր Վէզիրը այդ ծանրադին ապրանքները կողոպտելու համար զիս իրեւ դաւաճան մատնեց յանիրաւի: Եթէ Ձեր վեհափառութիւնը կուզէ ստուգել այս ըսածներս՝ մարդ մը զրկելով կրնայ հասկընալ և գործը արեգակի պէս երևան հանել:»

Թագաւորը անմիջապէս հրաման ըրաւ երկու ձիաւորաց որ երթան նաւուն մէջ գանուածները քննեն:

Ձիաւորները շուտով մը դառնալով ըսին՝ «Վեհափառ տէր, նաւուն մէջ գանուածները ճիշդ վաճառականին ըսածին համեմատ են, և թէ ամենին թշնամութեան վերաբերեալ ո՛ր է բան մը չկայ: Բայց, Վեհափառ Տէր, մեր Վէզիրը՝ իր մարդոց մէջ ըսան հոգի զրկած էր որ նաւուն մէջ գանուածները պարպելով իր պալատը տանին, և թէ արդէն բաւական բան տարած էին:»

Այս յայտնութեան վրայ թագաւորը՝ մօրուքը ձեռք առաւ և նախարարներուն դառնալով ըսաւ, «Եթէ մեր ձիաւորները սուտ չեն խօսիր՝ ուրեմն այս մարդուն ըսածները իրաւ են. բայց ես կուզեմ որ այս գործը աղէկ մը ստուգուի, ուրեմն դուք պէտք է որ հիմա երթաք և արդարութիւնը երևան հանէք:

Երկու ձերունի նախարարներ շուտով ճանրայ ելան և քիչ ատենէն դառնալով այն երկու ձիաւորներուն ըսածները հաստատեցին իրենց տկանատեւ վկայութեամբ:

«Ուրեմն, ըսաւ թագաւորը, քակեցէք այս մարդուն շղթաները, և պէտք եղած խնամքը տարէք իրեն, վասն զի խեղճ մարդը անիրաւաբար մեռցընելով՝ Աստուծոյ արդար բարկութիւնը մեր վրայ պիտի բեռէինք:»

Թագաւորին այս խօսքերուն նախարարներն ալ հաւնելով շղթաները քակել տուին և իրենց քով նստեցունելով՝ սկսան անոր սիրար առնելու խօսքեր ընել:

«Է՛յ, ժամանակ անցընելու չէ, ըսաւ թագաւորը, շուտով հիմա Վէզիրը ձեռքերը ետին շղթայի զարնելու և հոս բերելու է:

Անմիջապէս հարիւր ձիաւորք գոյնի և Վէզիրը շղթայակապ թագաւորին առջին բերին:

«Իմ տէրութեանս մէջ մեծ պնշտօն մը յանձնած էի քեզի, ըսաւ թագաւորը, որովհետեւ դուն այդ պաշտօնը չարաչար գործածելով թէ տէրութեան և թէ Աստուծոյ առջև մեղանշեցիր, կուզեմ որ դուն ալ քու արժանաւոր պատիժդ կրես: և յաւիտեան շղթայակապ բանտարկութեամբ քու մեղապարտ կեանքդ աւարտես: Ահա այս է քու վճիռդ:»

Նախարարները միաձայն հաւանութեամբ թագաւորին վճիռը գովելով, «Աստուած արդար է» ըսին:

Իսկ Վէզիրը ամենին չխօսեցաւ, ուստի շուտով մը զինքը տարին գեանափոր այրի մը մէջ յաւիտենական կերպիւ բանտարկեցին:

Վաճառականին ապրանքները սրոյ զրկութէ կէսը Վէզիրին տունը տարուած էր՝ ամէնքն ալ իրեն յանձնուեցան առանց բան մը կորսուելու, և ազատութիւն տըր-

ուեցաւ իրեն որ քաղաքին մէջ ուզած տեղը խանութ չինէ ու վաճառականութիւնը ծաղկեցնէ, նաեւ իրեն ծովեզերեայ աղաքանք մըն ալ արուեցաւ՝ որ եթէ ուզէ՝ ընտանեացը հետ հանդիսա կեանք մը վարէ։

Վաճառականը այն երկու զինուորները լիովին վարձատրեց, անոնց և ընտանեացը շատ մը նուէրներ տուաւ, և ալ անկէ վերջը թագաւորին օրերէին եղաւ իր բարի պարկեշտ և ազնիւ բնավորութեամբը։

Տ Ն Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Հարսնական քիւն և վերջ, Տեա քիւ 16, երես 116

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՏՈՄԱՐ

Վերը յիշուած Թատարնին մէջ Տնարաբութեան վրայ գրելով՝ յորդորեցի իմ պզտիկ ընթերցող օրիորդներս՝ որ ամառիկնութիւն սորվելու համար պզտիկուց պատրաստուին։ Ըսի թէ՝ պէտք է ամառ մէջ անցած գացած բաները, ամեն օր պատահած իրադրութիւնները գրի առնել. պէտք է աղջկանց՝ որ Ընտանեկան Տոմար բռնել սորվին։

Ընտանեկան Տոմարն երկու տետրակէ կը բաղկանայ, ըսած եմ, մէկն Օրատետր, և միւսը Մեծ Տոմար։ Օրատետրին ինչպէս գրուին բացատրած եմ արդէն։ Հիմա գանք՝ Մեծ Տոմարին։

Մեծ Տոմարն այս Թատարնէն պզտիկ ըլլալու չէ, և դոնէ 400 թուղթ մը ունենալու է. ալ ու ձախ՝ երկու երեսներն ալ միեւնոյն թուանշանը գրելու է. 1—1, 2—2, և այլն։ Պէտք է գիտնալ որ մեծ Տոմարն ամեն հաշուի յատկացեալ Մայր Տետրակի պէս՝ մասնաւոր կանոն մը ունի. միեւնոյն անձը հաշիւը ճշմարիտ և եղի ունի, միեւնոյն անձը ճշմարիտ և եղի ունի, և այլն. ուստի ամառը համեմատ Մեծ Տոմարին ամեն մէկ երկու երեսները մէկ մէկ հաշիւի յատկացեալ կ'ըլլայ հետեւեալ կերպով։

Ձախ երես

Աջ երես

ՄՈՒՏԻ

ԵԼԻ

ԱՌՆԵԼԻԻ

ՏԱԼԻԻ

ՊԱՐՏԻ

ՊԱՀԱՆՁ

ԵԿԱՄՈՒՏ

ԾԱԼԻ

ՇԱՀ

ՎՆԱՍ

Հիմա օրինակի համար՝ հաշիւ մը ունինք Մեծ Տոմարն անցնելիք, այդ հաշիւին վայրած բառերէն մէկ զոյգը կ'ընտրենք հոս վերը գրուածներէն, և կը գրենք երկու երեսին վերի գլուխը՝ դէպ ի ծայրը խոշոր գրերով։ Ըսենք թէ անցնելիք հաշիւն Տանը ներքին իսկոնք իմ վարձակաջ Գրիգոր եղբորը կը վերաբերի. այս բառերը կը գրեմ տետրակին վերի գլուխը մէկ տողի վրայ, բայց անանկ որ կէսը ձախ և կէսն ալ աջ երեսին վրայ իջնան. այս հաշիւին կը յորմարի Առնելիք Տալիք բառերը՝ որ տետրակին ձախ ու աջ կողմերը պիտի գրուին։ Հիմա Գրիգոր ախպար եղբոր ստակ վճարէ, Առնելիքին կողմը, այսինքն՝ ձախ երեսը կը գրուի. Տալիքին կողմը բաց կը մնայ մինչեւ տարեգլուխ, թէ որ ամառիկաններէն զատ բան չէ առած և ուրիշ տալիք մը չունի։

Թէ մեծ և թէ պզտիկ տան մը գլխաւոր հաշիւն է Ընդհանուր Ելիմուտը՝ որ Մեծ Տոմարին մէջ իրեն յատկացեալ երեսներուն վերի գլուխը գրելէն ետքը, ամառ յորմարելիք բառերն են՝ Եկամուտ և Ծախք։ Եկամուտին կողմը, այսինքն ձախ երեսը կը գրուին ինչ ստակ որ գայ, և ծախքին կողմը, այսինքն ալ երեսը կը գրուին ուտելիքի, հագուստի և ամեն ինչ որ ծախք ըսուած հաշույն կը վերաբերին։

Եթէ իմ պզտիկ Օրիորդ տոմարակալներս մինչև հիմա գրածներս սորվին, ըսած կերպերով մէկ մէկ կ'սկսի տետրակ բռնին, կը խոտանամ իրենց հաշուակալութեան կանոններ ալ սորվեցնել։ Ինչպէս ուրիշ անգամ ըսած եմ, ամեն բան վարժութեամբ կը սորվուի. «Ես չեմ գիտեր, չեմ կրնար գրել» ըսելով բան մ'ալ կարելի չէ սորվիլ այս աշխարհի մէջ։

ՇԱՆ ՀԱՒԱՏԱՐՄՈՒԹՒՆԸ

Ատենալ Պօղոս անուն Այիսթէֆանօսցի մարդ մը կար, որ Պօլսեցիի մը հինգ հազար զուրուշ փոխ ստակ տուած էր: Այս մարդը՝ ստակը առնելու համար՝ շատ չքանակ տանքով գնաց եկաւ և չկրցաւ ստակը բրցնել: օր մըն ալ վերջին աստիճանի նեղութեան մէջ ըլլալով նորէն ստակը ուղեւոր գնաց:

Բայց այս անգամ մեծ եղաւ զարմանքն և ուրախութիւնը՝ երբ տեսաւ որ պարտատէրը ուրախ սիրտով հանեց չորս հազար զուրուշի 1000ոց թղթադրամ և 1000 զուրուշի ալ խառն գրամներ տալով հինգ հազար զուրուշն ամբողջապէս վճարեց:

Պօղոս աղբարը իր շնորհակալութիւնները յայտնելէն ետքը՝ թղթադրամները գօտիին մէջ խօթեց և խառն ստակներն ալ գրպանը դնելով ամենէն առաջ գնաց հրացան մը ծախու առաւ և յետոյ ճանբայ ելաւ: Ճանբան շատ մը աղբատներ մխիթարեց՝ անոնց ամեն մէկուն տոսնական զուրուշ տալով: Երբ Այիսթէֆանօսի մօտեցած էր, արդէն գիշերը վրայ հասած ըլլալով սկսաւ աւելի շուտով քալել: Այն

միջոցին՝ տէրը կորսնցուցած ուղեւորաւ (չամուրին մէջ թաթխուած) շուն մը վազելով եկաւ Պօղոս աղբար ստեղծուն տակ պառկեցաւ և ողորմելի ձայներով սկսաւ կանչուռաւ: Պօղոս աղբար խղճաց շանը վրայ, և վրան դուրսը մաքրելէն ետքը շոյեց զայն և հետը առաւ որ տուն տանի:

Ճանբան միտքը եկաւ որ՝ կինը շուն չ'սիրելուն համար բնականաբար այս շունն ալ սիրով չ'պիտի ընդունէր, բայց որովհետեւ մութը կոխեր էր՝ միտքը դրաւ որ կնոջը չ'ցուցնելով կամեցուկ մը շունը ներս տանի: Բայց տուն մտաւ չմտաւ, կինը շունը տեսնելով երկանը երեսն իվեր սկսաւ պօռալ. «Դուն չես գիտեր որ ես շուն չեմ սիրեր, ինչո՞ւ առեր հետդ բերեր ես» Բարի մարդը ջանաց ինքզինքը արդարացնել և անոր բարկութիւնը իջեցնելու համար, «Ձեռ գիտեր որ հինգ հազար զուրուշ բերեր եմ քեզի» ըսաւ և ձեռքը գօտիին մէջ խօթեց որ թղթադրամները հանէ, մէյմ'ալ ի՞նչ կը նայիս, գօտիին մէջ բան չ'կար, Պօղոս աղբար յանկարծակիի եկաւ մնաց:

Այս կորստեան վրայ կինը աւելի կատաղելով, և տեսնելով որ շունը անկիւն մը քաշուած նստեր էր, վրան յարձակեցաւ և ուղեց որ բարկութիւնը անկէ տունէ:

Շունը՝ որ այն միջոցին շփոթութիւն մը նշմարած ըլլալով դուրսը վերցուցեր տանց կը նայէր, կնոջ մօտենալը տեսնելով բերնի խածած թղթերը անոր ցուցունելու ջանք ըրաւ և յաջողեցաւ:

Կինը այս տեսնելուն պէս էրիկը կանչեց և ուրախութենէն ինչ ընելիքը չ'գիտցաւ, թղթադրամներն ամբողջապէս առանց փաստուելու կամ պատուելու այս շունը խածեր և անխտանգ մինչև տուն բերած էր:

Ալ այնուհետեւ կինը սկսաւ շունը սիրել իբրեւ օգտակար և հաւատարիմ կենդանի, և սիրով հոգաց ու դարմանեց զայն:

ՆՈՐ ԶԵՆՈՒՄԹՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Անցեալ օր Պօլսոյ կողմը՝ Եէնի ճամիւ հրապարակէն կանցնէի. արտաքոյ կարգի բազմութիւն մը խռնուած էր անկիւն մը. չկրցայ դիւրաւ այն բազմութիւնը ճեղքել և իրողութիւնն ստուգել: Ով որ ուժին վստահեցաւ կրնար առաջ անցնիլ, 20 փարա կուտար և փոխարէն գոց նամակ մը կառնէր դուրս կենէր. ի՞նչ էին այս նամակները, առաջ ասոնք նկարագրեմ իմ պզտիկ ձեռնածուներուս:

Նամակի գոց պահարան մը, վրան նաւընջագոյն մեղանով տող մը գիր գրուած, բազդ նայող քնշու պառաւներու խօսք մը, օրինակի համար հետեւեալ սճով զրուցուածքներ. — Զորեքշաբթի օրը գործդ պիտի յաջողի. — Այս շաբթու մէկ հեռուոր բարեկամդ պիտի տեսնես. — Երազդ ի բարին պիտի կատարուի. և ին, և ին:

Այս զրուածքները՝ ուղղին կամքին համեմատ՝ զատ զատ լեզուէ էին, Հայերէն, Յունարէն, Տաճկերէն, Փրանսերէն: Պահարանը բացողը տպեալ թուղթ մը կը գտնէր մէջը, որուն պարունակութիւնը խաւարեալ գարեբէ մնացած սճով բազդի գուշակութիւն մըն էր, գրեթէ այսպէս. — «Ով մարդ, դուն թշնամի մը ունիս, դեղին պէսերով մի ըսեմ, սև պէսերով մի ըսեմ, վերջապէս զգուշացիր այդ անձէն: Երբոր դործի մը ձեռք վարնես, պիտի յաջողիս, բայց չըլլայ որ երեքշաբթի օր գործի սկսիս: Երբոր հող բռնես սոկի պիտի կարի: Խաղի մէջ բաղդաւոր կենես, եթէ 6 և 9 թիւերը բռնես. քուէի (զար) մէջ ալ զոյգ-վեցը աղէկ է քեզի, և ին, և ին»:

Ահա այսպէս էին 20 փարայի փոխարէն տրուած բազդի գուշակութեան նամակները:

Հիմա պատմեմ թէ ինչ բան կար ասոր մէջ՝ որ անցորդներն անչափ կը հրապուրէր, և շատ մը դիւրախաբներուն ստակը կը կորզէր:

Վարպետորդին մէկը՝ սեղանի մը վրայ տուփ մը դրեր էր՝ որուն մէջ այն գոց պահարաններէն խել մը լեցուցեր էր կարգաւ. առաջ ուղղին ինչ լեզուէ ուղերը հարցնէին և պատասխանն առնելէն ետքը՝ պահարանին մէկը կը քաշէր ու կը ցուցնէր. պահարանը ճերմակ էր, առջի բերան ոչ գիր կ'երևէր վրան՝ ոչ բիծ. ետքը վարպետորդին այդ պահարանը կերկընցնէր մէկ մը դէպ ի պզտիկ անտուկի մը մէջ՝ որ սեղանին քով դրած էր և որուն վրայ երկաթէ թիթեղ մը ծածկուած էր խորանաձև. այսպէս մէկ րոպէի չափ պահարանը այդ թիթեղին ներքև բռնելէն ետքը՝ կուտար 20 փարան տուողին ձեռքը. բայց այս անգամ պահարանին վրայ գիր երևան ելած էր՝ որուն մեղանը նարնջի գոյն ունէր: Այս մեղանին գոյնէն իսկոյն հասկըցայ դաղանիքը:

Տշալութեան Ժամանակ ծածկադրութիւն մը սորված էի. սոխը քամելով ջուրը կը հանէինք՝ որով թուղթի վրայ գրելով բոլորովին անտեսանելի մեղան մը կըլլար. այս գիրը ուղուած ատեն կրակին ցուցնելով իսկոյն տաքութենէն նարնջի գոյն մը կառնէր՝ որով շատ աղէկ կը կարգացուէր: Յայտնի էր թէ մեր վարպետորդին մեղանն ալ այս սոխին ջուրն էր. անշուշտ թիթեղին ներքև կրակ կամ կանթեղ վառած էր, որուն տաքութենէն մեղանն իր բնական գոյնը կառնէր, երբոր պահարանը թիթեղին կը ցուցունէր մեր վարպետորդին:

Ինչպէս որ կը տեսնէք, իմ պզտիկ ձեռնածուներս, մեր այս նոր ձեռնածուն աւելի ճարտար բրթեր էր այն ձեռնածուէն՝ որ գիշերանց թաաերաբեմին վրայ և հանգիստկանաց աչքէն շատ հեռուն՝ հնդկահաւերուն պարել տուաւ ատենօք և որուն պատմութիւնը մեր Թատրոնին մէջ կարգացած էք արդէն: Մեր նոր ձեռնածուն ցորեկ ատեն մեծ փողոցի մը վրայ, ամե-

նուն աչքին առջև պարզ ձեռնածուծիւն մը խաղալով անցորդները հրապուրելու ճանրայ մը գտեր էր, բայց աւելի զարմանալին սա է թէ, երբ նոյն օրը որ այս խաղին ներկայ կը գտնուէի, ու երբ ձեռնածուծեան գաղտնիքը կը բացատրէի խաղողներուն, չէին համոզուեր, որովհետեւ չէին կրնար հասկնալ թէ ի՞նչպէս ուղղւած լեզուով կրնար դուրսիլ այդ յանկարծական գիրը ճերմակ պահարանին վրայ. ո՞վ որ ինչ լեզուէ ուղէր, նոյն լեզուով դուրսած պահարան մը կստանար. բայց ուշադրութիւն ընող չկար որ առաջ մեր ձեռնածուծ կը հարցնէր ինչ լեզուով ուղեւնին. ինքը հարկաւ դիտէր քոֆնաի շարուած պահարաններուն ո՞ր կարգէն քաշելիքը :

Ահա ձեզի, իմ պզտիկ ձեռնածուծներս, նոր վարպետութիւն մըն ալ պատմեցի հոս, որուն մէջ ծածկադրութեան պարզ մեղան մը շինելն ալ սորվեցաք, կրնաք այս ալ ձեռնածուծութեան մը տեղ քշել, երբոր ուղէք զբօսնուլ :

Վ Ա Ղ Ը

Թորոս պատուական արտի մը տէր էր. օր մը ինքնիրեն ըսաւ. — Վաղը արտս մշակելու եմ. ժամանակ կորսնցնելու չէ. որովհետեւ եղանակը կանցնի, և եթէ արտս մշակելու հոգ չտանիմ, ցորեն չեմ ունենար, և հետեւաբար ալ հաց չեմ գտներ :

Հետեւալ օրը հասաւ. Թորոս մութն ու լուսուն ելաւ. երբ կը մտածէր որ իր արօրն աչքէ անցնէ, իր բարեկամներէն մէկն եկաւ և ընտանեկան խնջոյքի (զիեաֆէթ) հրաւիրեց զանի: Թորոս առջի բերան վարանեցաւ, բայց քիչ մը մտածելէն ետքը ինքնիրեն ըսաւ. — Օր մը առաջ է եղեր օր մը ետքը, հոգ չէ. իմ գործիս համար փնաս մը չունի. բայց զբօսանքի համար կորսուած մէկ օրը յաւիտեան կը կորսուի.

միւս օր կը հերկեմ արտս:» Այս ըսելով Թորոս ելաւ իր բարեկամին խնջոյքին դնաց:

Հետեւալ օրը Թորոս ստիպուեցաւ հանգիստ ընել, որովհետեւ զիշերն իւրցս զբօսնելէն գլուխը կը ցաւէր ու սիրտը կը խառնուէր. ուստի այն օրը տունը կեցաւ որ ինքզինքը գտնէ. — Վաղը կը նայինք արտին գործը, ըսաւ :

Վաղը հասաւ, և այն օրն անձրև եկաւ. Թորոս ցաւեցաւ նոյն օրը տունէն դուրս չկրնար ելլելուն համար :

Հետեւալ օրն օդը պայծառ էր, և Թորոս ալ ինքզինքը գտեր էր, բայց մեղք որ իր եղներն հիւանդացեր էին, կարգն անցնէր եկեր էր. Թորոս խեղճ կենդանիներն անիծեց, և վաղուան ձգեց դարձեալ արտին գործը :

Հետեւալ օրը տօն էր. մէկը չէր կրնար աշխատիլ. միւս օրն ալ կիրակի էր. — Լման շաբաթ մը ունիմ, ըսաւ Թորոս, մէկ շաբթուան մէջ շատ գործ կը տեսնուի. Երկուշաբթի օրը կանուխ գործի կսկսիմ :

Թորոս երկու օրուան կիրակին զուարճութեամբ անցնելու համար, ելաւ մօտակայ տօնավաճառը դնաց. հոն չկրցաւ իր մօտ ազգականներէն մէկուն հարսնիքի հրաւերը մերժել :

Երկուշաբթին հասաւ, Թորոս քնհատութենէն ոչ կանուխ ելնելու ժամանակ ունէր, և ոչ ալ իր գեղը դառնալու կարողութիւն: Վերջապէս անանկ եղաւ, որ երբոր արան հերկել սկսաւ, սերմանելու ժամանակն անցած էր: Առանկով մեր անմիտ Թորոսին արան երեսի վրայ մնաց, հնձելու ցորեն չունեցաւ, և ահա գործը վաղուան ձգողն ինչ շահեցաւ :

Սեղան ձգեւելու տտենին հասիր,

Ժամն ըսկըսելու տտենին հասիր.

Թէ Ժամն արձակուի ու յետոյ հասար,

Սոված եկել ես, սոված եմ դարձիր:

Բ Ո Ւ

Հոս գրուած պատկերը կը ցուցնէ ամենուն գիտցած այն թռչունը՝ որ Բու (պաղլուշ) կըսուի, և որ ամեն երկրի մէջ կը գտնուի:

Բուն ցերեկները վայրի տեղեր ապառաժներու խռովներուն մէջ ժամանակ անցնելէն ետքը, երբոր գիշերը վրայ հասնի բնակութեանց մօտերը կիջնէ, տանիքներու և ծխեցողիներու վրայ թառած՝ կատուի նման անանկ անախորժ հայն մը կը հանէ որ երկչառ աղբոց և աւերորդապաշտ մարդոց վախնալու առարկայ մը եղած է. ասանկ մարդիկ՝ աղէտքի կամ չարիքի գուշակութեանց մարգարէ ընելով Բուն՝ կըսեն թէ աս չարագուշակ թռչունն որ տանիքին վրայ որ կանչէ, այդ տանը մէջ մահ կը պատահի կամ չարիք մը կըլլայ:

Ասանկ ըսողներն ուր սորված են արդեօք այս շինծու առասպելը. կարծեմ թէ առջի բերան աղայքը վախցնելու համար հնարած են այս սուտը, և ետքն երթալով աւերորդապաշտ մեծերն ալ սկսած են հաւատալ:

Բուն Աստուծոյ ստեղծած անհամար թռչուններէն մէկն է. բնական պատմութիւնը մարգարէի յատկութիւն մը չտար այս

անգնաս թռչունին. ցոյցին իր աչքը չտեսնելուն համար է որ լուս առնէ չտեսնուիր. իր խոշոր ու կոոր աչքերը մարածի պէս կերելին լուսուն, մինակ գիշերը կընայ տեսնել:

ՀԱՆՆԵԼՈՒԿԻ ԼՈՒԾՈՒՄ

Անցեալ Թատրոնին հանելուկը կը նշանակէր Կողիմն, Տաճ. Սալլանկեօզ, որ լուծեց Պ. Կարապետ Ա. Բաբելեան, աշակերտ Ս. Խաչի Վարժարանին Իւսկիտարի:

Կարծեմ մեր նուիրած գրքին շատ պիտի հաւնի Պ. Կարապետ՝ որ կովիկ նամակ մը գրած է իր ձեռօքը:

Հետեւեալ նամակը կուզեմ այս անգամ մէկ բաժանորդիս՝ որ թէ և ինքը բաւական գրել գիտէ, բայց վերջին անգամ մեզի խրկած նամակն ուրիշ գրել տալէն ի դատ՝ ստորագրութիւնն անգամ իրը չէ:

Ա. Պարոն Ն. Ա.

Անցեալ Թատրոնի հանելուկը լուծելու առթիւ գրած նամակդ առի, եւ իրանցնէ ամենէն առաջ դուն լուծած ես հանելուկը, բայց լուծելու առաջնութեան իրաւունքը վերցնելու Պ. Կարապետին վաղեցնելու պիտի ներս անշուշտ. ինչու որ խրկած նամակդ քու ձեռագիրդ չնմանիր. ուստի ես չեմ ուզեր ծաւլութիւնը նուէրով քաջալերել:

Յուսամ թէ այսպէս վարուելով՝ բարեկամութիւն մը բրած պիտի ըլլամ քեզ, եւ այսուհետեւ քու ձեռօքդ գրելու աշխատելով գրավարժութեան մէջ շատ առաջ պիտի երթաս:

Մնամ միշտ բարեկամը.
Թատրոն Մանկանց

ՀԱՆՆԵԼՈՒԿ

Տրվիկ մը կայ՝ յորում աշխարհ արարած, Երկինք, երկիր, սաւան, հրեհակ եւ Աստուած, Կարգ ըս կարգի կան ամենքը ժողովրդած, Սոցոբ բան չէ, կուզես զոգրդ դիր ծալած:

ՏԵՐԵՒ ՏՆՕՐԷՆ

Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ.—ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

Ձագմագնիւր եօգուշու թիւ 10. Յաղոթան խան, Թիւ 13.